

častočne korešponduje s mojím zistením, pričom označenie slabá linearita je čiastkovým prípadom mozaikového modelu.

Prečo robiť vedu

V rozhovoroch s predstaviteľmi a predstaviteľkami oboch disciplín zaznievalo viacero dôvodov, prečo (má zmysel) robiť vedu. Z individuálnej odlišnosti sa nedala urobiť výraznejšia typológia podľa toho, či niekto bol sociológ, resp. sociologička alebo biochemik, resp. biochemička. Spoločnými menovateľmi boli uspokojenie z poznávania, uspokojenie zvedavosti, možnosť slobodne sa rozhodnúť o zameraní svojej práce atď.

„Určite som chcel od začiatku robiť vedu, lebo som zvedavý človek a zaujímajú ma nové veci. Nemyslím si, že by ma uspokojovalo robiť pre farmaceutickú firmu alebo niečo také, pokiaľ by to nebol výskum.“ (P, rozhovor.) Z osobnej roviny prešiel prírodovedec k všeobecnému konštatovaniu, pod ktoré by sa isto podpísal ne jeden ďalší. „Ambíciou je asi to, aby človek robil to, čo ho zaujíma, a bol schopný stále hľadať odpovede na otázky do tej miery, aby ho to uspokojovalo po tej nejakej intelektuálnej stránke. Nie je prvoradá taká ambícia, že byť lepší ako ostatní. Možno, aj keď čiastočne určite, ale skorej uspokojit' svoju zvedavosť.“ (Tamže.) Je zaujímavé sledovať, ako zápas medzi intelektuálnym uspokojením a „ambíciou byť lepší ako ostatní“, ktorá je vo vedeckej súťaži dôležitou, a to si on sám veľmi dobre uvedomuje, predsa len vyhrá uspokojenie zvedavosti. „Dobrý vedec musí byť zvedavý, musí byť hravý, to sú asi najdôležitejšie veci. Ja si myslím, že on sa s tým musí hrať, aby bol schopný nachádzať originálne riešenia.“ (Tamže.)

„Je kopa zaujímavých a vzrušujúcich tém. Ja si rozhodne myslím, že človek ide v podstate za tým, že čo ho uspokojuje, ja viem, že mňa maximálne uspokojuje, čo ja robím, a že ja preto ani neuvažujem, že by som tú tému zmenila, aj keď viem, že je kopa ďalších zaujímavých tém. Asi tak. Robím to, čo ma baví, áno, určite.“ (P, rozhovor.)

Na otázku, či výskumníčka, ktorá poskytla rozhovor, mala niekedy pocit, že sa niečoho zrieka kvôli kariére alebo sa obetuje kvôli kariére, prišla razantne negatívna odpoveď, odmietajúca slovo obeť. „Myslím si, že také slová ako obeť sú zásterkou toho, že nie sme spokojní s vlastným rozhodnutím. Keď som sa tak rozhodla,

vedela som, čo mi to ponúka, a ja som vedela, čo tým strácam.“ (P, rozhovor.) Z roviny osobného presvedčenia hneď prešla k imperatívu povinnosti. „Ja si myslím, že ak sa pre niečo už rozhodujete, tak je to vlastne vaša povinnosť, aby ste si urobili takú určitú, taký určitý rozbor toho, čo by vám to mohlo priniesť a čo budete strácať.“ (Tamže.)

V ďalšom prehovore je pre prírodovedca dôležitá sloboda rozhodovania, aký výskum chce robiť, a pocitovanie výskumu ako hry a nie ako povinnej práce, ktorá by tvorcu hry a jeho spolupracovníkov oberala o interes.

„Nikto mi nediktuje, aký typ výskumu mám robiť, čo je veľmi dôležité. Osobná sloboda. Keby mi to niekto začal diktovať, a bolo by to proti môjmu presvedčeniu, tak to by som tú inštitúciu veľmi rýchlo opustil. Ďalšia vec je skutočne o tom, že sa môžem hrať, tým pádom ten výskum robím taký, aby ma to bavilo, aby to bolo zaujímavé. Ale robím to tak, aby to bolo zaujímavé nielen pre mňa ako čisto sebecky, ale aby to bolo zaujímavé pre tú širšiu komunitu, či už vedeckú komunitu alebo spoločnosť.“

(P, rozhovor.)

Tri príbehy akademickej kariéry

Výber práve týchto akademických kariér bol čiastočne inšpirovaný tým, že sú to akoby „kompletné“ kariéry zakončené docentúrou alebo profesúrou, ale aj tým, že v každom z nich sa dala nájsť akási vnútorná, presvecujúca idea, ktorá držala príbeh „pohromade“. V prvom prípade to boli šťastné náhody, ktoré umožnili bádateľke úspešnú kariéru, druhý príbeh je skôr ilustráciou klasickej akademickej kariéry a tretí rozpráva o dôležitosti podpory na ceste za vytúženou vedeckou metou.

Ku krátkym príbehom o tom, ako prebiehala u dvoch vybratých výskumníčov a jedného výskumníka ich akademická kariéra priradím ich názor o postavení žien vo vede.

Príbeh šťastných náhod

V období („v čase hlbokého socializmu“), keď respondentka chodila na gymnázium, v jej výbere vysokej školy viac prevážilo to, čo ju baví, než to, čo ju uživí. Voľba bola preto relatívne jednoduchá, vyštudovala na prírodovedeckej fakulte odbor, v ktorom pôsobí aj v súčasnosti a ktorý ju v žiadnom prípade nenudil. Po skončení školy začala pracovať ako asistentka a krátko na to nastúpila na materskú dovolenku. Počas materskej odišla s manželom a dvomi malými deťmi do USA. Tam si po pol roku u jedného profesora našla zamestnanie. Neskôr sa rodina vrátila domov a ona nastúpila na miesto odbornej asistentky a zároveň na externé doktorské štúdium. Pochvalne sa vyjadruje, že keď sa vrátila, tak jej bola poskytnutá možnosť rozvíjať projekt, na ktorom už tri roky pracovala v zahraničí. „Ja som mala to veľké šťastie, že pani profesorka mi bola ochotná poskytnúť ten priestor, čo si naozaj veľmi vážim.“ (P, rozhovor.) Šťastná zhoda náhod, ktorá zásadným spôsobom ovplyvnila jej ďalšie vedecké smerovanie, sa odohrala ešte počas jej pobytu v Spojených štátoch. Svoj príbeh reflektuje nasledujúco:

„Dostala som sa k človeku, ktorý, hovoríme, že je open minded. Jednoducho, ja som pred neho predstúpila ako žena, ktorá bola tri roky doma s deťmi, ktorá síce má nejaký background, ale ktorá nevie nič o [danej výskumnej téme, pozn. autorky]. On netušil, či ja niečo viem alebo neviem, moje CV nehovorilo nič, publikačná činnosť jeden článok, ale on bol zase natoľko veľkorysý, že si povedal fajn, však vyskúšame, že čo táto osoba zvládne, no a zistil, že dokážem niečo urobiť.“ (P, rozhovor.)

Motivácia hľadať príležitosť vlastnej realizácie v odbornej sfére pramenila v úsilí „vyskúšať si niečo nové“ v americkom akademickom prostredí a zároveň aj zarobiť peniaze a finančne pomôcť rodine. Úspešnosť pokusu, sprevádzaná šťastným stretnutím sa s človekom, ktorý dôveroval žene-matke-vedkyňi (na materskej dovolenke) a dal jej príležitosť ukázať, čo dokáže, mala ešte jeden efekt: del'bu starostlivosti o deti s manželom. Podpora od manžela trvá do súčasnosti. Sama hovorí: „Našťastie mám fantastického manžela, ktorý mi vo všetkom pomáha a ktorý má pochopenie práve pre toto moje zamestnanie alebo povolanie a mám aj, no v tejto

dobe už dospelé, veľké deti a dúfam, že aj chápujúce.“ (Tamže.) V jej sebareflexii je rodinný rozmer tým, čo dokáže dopĺňať s pedagogickou a vedecko-výskumnou činnosťou. Z dvojčlenky sa u nej stáva trojčlenka. Princíp harmonizácie spočíva, podľa nej, v časovom manažmente. Potvrďuje sa to aj v jej vlastnom sebahodnotení. „Ja som maximalistka, takže ja si myslím, že mám rezervy vo všetkom. V rodine, vo vede, v pedagogike, myslím si, že každá z týchto troch zložiek by si zaslúžila ešte viac, než čo tomu dávam doteraz, len, bohužiaľ, deň má len 24 hodín.“ (Tamže.)

Positívna skúsenosť z naplňania túžby ju poháňa stále ďalej. „Mňa priťahovala tá tvorivosť. Pátrať, robiť experimenty. Robím to, čo ma baví, áno, určite.“ (Tamže.) A robí to v tímovej práci, ktorá je nevyhnutná pre ten charakter výskumu. Z jej výpovedí v rozhovore vyžaruje istá pozitivita, viac prezentácia úspechov a všetkého, čo sa darí realizovať. Positívna naladenosť sa netýka len spôsobov tímovej výskumnej práce a vzájomnej spolupráce s inými laboratóriami, ale aj spôsobov výskumnej práce, v ktorých sa, podľa nej, kombinujú mechanické prístupy s tvorivými postupmi. Celá „idylická atmosféra“ je „osadená“ do vety, ktorá hovorí už o jej presvedčení, prečo robí vo vede (vedu): „Verím, že to má zmysel.“ (Tamže.) Dobrá veda je, podľa nej, „to, čo je publikovateľné v dobrých časopisoch, uznávaných širokou vedeckou komunitou“ (tamže). Vzápätí si sama uvedomí, že situácia je zložitejšia a že „aj v menej kvalitnom časopise sú uverejnené veľmi dobré články a stáva sa to možno často krát ľudom, ktorí nemajú veľké meno, tak tí sú nútení, bohužiaľ, publikovať aj v akože menej kvalitných časopisoch“ (tamže). Naznačený problém objektivity a subjektivismu rieši jednoducho a s prehľadom, informujúc o tom, ako sa ona orientuje v takýchto situáciách.

Z takto, v celku veľmi pozitívne ladenej reflexie svojej akademickej kariéry, v ktorej jej osobné úsilie, nadšenie a zaujatosť výskumom sú popretkávané šťastnými náhodami, nie je ťažké pochopiť jej tvrdenie: „V našom mikroprostredí rozhodne nemám pocit, že by ženy boli nejakým spôsobom utláčané alebo nejakou brzdené vo svojom rozvoji. A čo sa týka aj medzinárodnej situácie, v tých zahraničných laboratóriách, s ktorými spolupracujeme, tam tiež rozhodne nemám ten pocit. Ženy sú vedúcimi mnohých významných laboratórií.“ (Tamže.)

K absencii osobnej skúsenosti s nejakou formou diskriminácie („ja som nikdy nemala pocit, že by som bola ukrátená o nejaké možnosti kvôli tomu, že som žena“) sa pridáva konštatovanie fak-

tu, že jedna pani profesorka je dlhé roky vo vedúcom postavení. Táto bádatelka vo svojom „mikroprostredí“ skutočne nezaregistrovala znevýhodnenia na základe pohlavia. Je to situácia, ktorá má širší kontext, pretože vedie k položeniu si dôležitej otázky: Akú úlohu a význam zohráva osobná skúsenosť pri vzniku senzitivity na rodové otázky? Konkrétnejšie sa môžeme pýtať: Musíme mať negatívnu osobnú skúsenosť, aby sme sa stali rodovo citlivými? Vo vyrozprávanom príbehu bádatelka-učiteľka-matka/manželka nielenže nemala zlú skúsenosť, ale práve naopak, mala to šťastie, že narazila na človeka, ktorý jej plne dôveroval. Tému uchopuje z pozitívnej stránky, ktorá sa umocňuje, pretože zo svojho pracovného prostredia pozná konkrétny príbeh úspešnej kariéry ženy vedkyne. Pre ňu, podobne ako pre jej kolegynú a kolegov, bude v argumentácii vystupovať ako „svetlý príklad“, ako „dôkaz“ toho, že aj žena môže urobiť veľkú akademickú kariéru, len treba... Diskurz začína byť zaujímavý až po týchto troch bodkách, teda vtedy, keď tí, ktorí poskytli rozhovor, konkretizovali to, v čom vidia prekážky úspešnej kariéry väčšieho počtu žien vo vede. Až teraz sa dá očakávať problematickejšie navodenie otázky kariérnych trajektórií vedkýň.

Príbeh klasického postupu

Ďalšia respondentka, profesorka, ktorá poskytla rozhovor, stručne hovorí o svojej profesijnej ceste. Začala tým, že počas vysokoškolského štúdia robila na kvasinkách a z toho robila aj kandidátsku dizertačnú prácu, potom prešla na problematiku nukleových kyselín a to robí dodnes. Predmet výskumu, teda to, na čom robí, spoludeterminuje fázy jej vedeckého života. Spočiatku pracovala sama, neskôr s diplomantmi a doktorandmi. Prízvukuje dôležitosť tímovej práce i to, ako sa výskumný kolektív príchodom a odchodom diplomantov a doktorandov menil. Biochémia je oblasť, v ktorej robila všetky postupové práce. „Ja som bola vlastne už ako piatačka vo funkcii tzv. pomocnej asistentky, potom som ostala ako asistentka, odborná asistentka, docentka, klasický postup, taký ako v každej knižke.“ (P, rozhovor.) Tento lineárny, kontinuálny, gradujúci sa postup, zakončený najvyšším stupňom, nazvala: „klasický postup, taký ako v každej knižke“.

Vo svojom rozprávaní veľmi výrazne prezentovala svoju dvojitú výskumníčky a učiteľky. O ich spojení hovorí najskôr vše-

obecne: „Vzdelávanie musí byť prepojené s výskumom“, „za rovnako dôležité považujem jedno aj druhé“ (tamže). Vzápätí uprednostní zdôvodnenie z hľadiska „nútenej“ motivácie pedagógov: „vzdelávanie vlastne núti, je takou hnacou silou, aby ste na seba robili, aby ste nestagnovali, pretože tá mladá generácia...“ (tamže). Úzke prepojenie vyplýva aj z experimentálneho charakteru disciplíny, pričom už študenti a študentky (kontinuitne doktorandi a doktorandky) sú zapojení do výskumov. Situácia je taká, že bez ich participácie by nemohli veľakrát bežať ani experimenty. Tým, že laboratórny výskum má každodenný časový rytmus a „vy ste bezprostredne každý deň spolu, vy ste celé dni v tom laboratóriu s tými ľuďmi“, rola výskumníka a učiteľa spolu navzájom veľmi úzko súvisia. Vytvorenie tímu, ktorý je nevyhnutný pre tvorbu poznania a získanie nových poznatkov, kladie na vedúceho tímu ďalšie nároky. Nestačí byť „sebalepším vedcom a učiteľom“, musí vytvoriť priateľskú atmosféru a „normálnu ľudskú komunikáciu“. Profesorka je toho názoru, že sa jej podarilo vytvoriť takúto atmosféru na svojom pracovisku, ktoré dosahuje dobré výsledky.

Na viacerých miestach v rozhovore presvedčivo hovorila o vyváženom vzťahu vedeckej a pedagogickej práce, čo sa týka ich dôležitosti, ako aj osobného profesijného naplnenie v zmysle svojej vlastnej výskumno-pedagogickej „dvojedinosti“. V závere sformulovala ambíciu „pripraviť všetky moje prednášky do takej podoby, aby mali mladí na čom stavať, aby mali ten základný podklad na to, aby mohli tieto predmety rozvíjať v budúcnosti“. Pridala ešte ďalšie úlohy, ktoré chce splniť skôr, než dokončí funkčné obdobie na poste, ktorý zastáva, a skôr, než odovzdá funkciu. Chcela by získať „národný projekt pre excelentné pracovisko“ pre ten odbor, v ktorom pôsobí, „získať nejaké slušné finančné prostriedky“, „vytvoriť servisné pracoviská“ pre fungovanie pracovísk a pracovných skupín, ktoré konkrétne uvádza. Spomenuté ambiciózne zámery patria v súčasných podmienkach rozvoja vedy k tým strategickým (finančné dotácie, interdisciplinárna spolupráca, otázky administratívneho riadenia atď.), ktorých zabezpečenie vytvára predpoklady dobrého fungovania epistemickej komunity. Majú dlhodobější charakter a v prípade ich úspešného získania by „prežili“ aj samotnú aktérku a poslúžili ďalšej vedeckej „mladi“. A v tom to presne je. Tak, ako interviewovaná vedkyňa dosiahla veľmi úspešnú (ojedinelú vo svojom odbore) vedecko-pedagogickú kariéru v podobe lineárneho, kontinuitne gradujúceho postupu, usiluje sa vytvoriť podmienky pre podobnú cestu mladým vedcom

a vedkyniam. Úspech však bude závisieť už od nich samotných ako jednotlivcov, teda od toho, či budú chcieť, a od toho, aké si určia priority. Pritom je jedno, či je to muž alebo žena. „Je to otázka tých žien a tých mužov, ktorých sa to týka, ja teda nemám nejaké názory, že by bola nejaká diskriminácia.“ (Tamže.) Ilustrujúci príklad z vlastného pracoviska má vylúčiť tie názory, v ktorých sa tvrdí, že znevýhodňovanie žien pôsobiacich na vysokej škole, od ktorých sa očakáva vedecký rast, môže byť spôsobené ťažkosťami v zosúladzovaní vedecko-pedagogickej kariéry a rodiny, koniec koncov, väčšou starostlivosťou žien o deti a domácnosť. Konkrétne, uvádza meno svojej kolegyne, „mladej osôbky, ambiciózne, šikovnej“, ktorá má deti a „vyrovná sa ktorémukoľvek mužovi“, aj slobodnému a úspešnému. A na druhej strane pozná ženu na fakulte, ktorá je slobodná, už nie najmladšia, a ledva dokončila aspirantúru. „Nevidím iný dôvod, iba že je to rozhodnutie ženy. Je to otázka tej individuality, čo chce, alebo nechce, a keď chcem a postavím si cieľ, že tou profesorkou budem, tak ňou budem.“ (Tamže.)

Týmto naznačuje prechod do osobnej roviny, k svojej vlastnej skúsenosti, v ktorej pri dosahovaní svojho cieľa nepociťovala žiadny problém pri zosúladzovaní starostlivosti o rodinu s akademickou kariérou. Celkom isto však vedela, že to bola „tvrdá robota, šesť hodín spánku, nič viac, rodina a zamestnanie, povolanie, že nejaké veľké hobby ani veľké koníčky som ja nikdy nepestovala“ (tamže).

Takéto individualizované snaženie, podopreté vlastnou skúsenosťou a skúsenosťou z blízkeho akademického prostredia, „vytesňuje“ vzťah podpory, podporovania, najmä zo strany inštitúcie. Podľa nej, v zásade platí: ak niekto niečo chce (napr. byť profesorkou) a postaví si to ako cieľ, tak to dosiahne (stane sa profesorkou). Je to vec individua, sily jeho motivácie, chcenia, časového manažmentu a možno aj odriekania. Skrátka, je to v jeho, resp. jej rukách. V súvislosti s podporou žien na ich akademickú (a analogicky aj politickej) ceste nadobudlo hodnotenie negatívnu morálnu konotáciu. „Určiť percentá žien v parlamente alebo percentá žien vo vláde. Také nedôstojné.“ (Tamže.) Rovnako nedôstojné a dehonestujúce je vraj „extra podporovanie“ ženy vo vedúcich funkciách alebo pri získavaní profesorských titulov. Vo svoj prospech, celkom oprávnené, uviedla vysoké zastúpenie žien vo vedení inštitúcie v súčasnosti. Táto situácia sa stáva dostatočným zdrojom zdôvodnenia, že „ak je niekto dobrý, tak ho netreba podporovať a musí sa nejakým spôsobom dostať sám“ (tamže). Tým, že

sama úspešne absolvovala akademickú kariéru, dostavuje sa u nej z individuálneho hľadiska celkom pochopiteľný a oprávnený pocit sebauspokojenia. Je presvedčená, „že človek robí robotu, ktorá ho baví, a že to vedie k nejakému výsledku. Človek vychoval generáciu, ktorá bude pokračovať“ (tamže).

Príbeh pozitívnej podpory

Jeden z respondentov, ktorý je z prírodovedného pracoviska, pri retrospektívnych úvahách o hlavných etapách svojej akademickú kariéry uvádza rodinu, ktorá ovplyvnila jeho rozhodnutie venovať sa vede. Za veľmi dôležité považuje to, že „otec bol vedecký pracovník, ktorý do značnej miery ovplyvnil toto rozhodnutie“ (B, rozhovor), hoci pracoval v inom smere. Podpora prišla aj zo strany matky, ktorá pracovala v podobnom prostredí, aké si on sám neskôr zvolil. Sám prízvukuje, že mal možnosť vyrastať v takomto prostredí, rodičia mu však nechali voľnosť, aby si sám vybral, čo chce robiť. „Nebol som nejaký, by som povedal, bezprostredne vtláčený, toto musíš robiť, čo robíme my.“ (Tamže.) Zároveň sa mu od nich dostalo podpory, teda, „oni boli radi, že sa mi darí“. K samotnému rozhodnutiu došlo na strednej škole a „potom na vysokej škole, tam už to bolo takmer predeterminované“, hoci pôvodne chcel ísť študovať iný, ale príbuzný odbor. Spočiatku bola jeho orientácia jednoznačne vedecká a chcel pracovať na niektorej vedeckej inštitúcii na SAV. Jeho pôvodné rozhodnutie nepracovať na univerzite pramenilo do istej miery v tom, aká bola „atmosféra na vysokých školách do roku 1990“. Situácia sa neskôr zásadne mení, na fakultu sa vracia renomovaný profesor, ktorý požíva v danej vedeckej komunite vysokú autoritu a obdiv. Stal sa školiteľom jeho diplomovej práce a, ako respondent sám hovorí, „dramaticky ma ovplyvnil alebo presvedčil, aby som nastúpil na prírodovedeckú fakultu a začal robiť internú aspirantúru“. Tak mohla pokračovať jeho vedecko-pedagogická kariéra, do ktorej spočiatku patrili študijné zahraničné pobyty. Po návrate zo zahraničia dokončil aspirantúru a nastúpil ako odborný asistent na katedru, neskôr s kolegom z príbuznej katedry utvoril, „s benevolenciou nášho vedenia katedry“, medzikatedrovú, duálnu skupinu, ktorá pracuje dodnes. Výhodou takéhoto spoločného pracoviska je to, že sa „môže sústrediť jednak na know how, jednak prístrojové vybavenie a, samozrejme, na finančné zdroje“.

„Nám sa zdalo jednoduchšie a výhodnejšie spojiť jednak intelektuálny a jednak ekonomický, a jednak aj akýkoľvek iný potenciál a priestorové vybavenie a urobiť jeden tím. Pričom to neznamena, že robíme na jednom aspekte, my robíme na viacerých aspektoch. Máme okolo nás študentov.“ (Tamže.)

Založenie a činnosť tohto laboratória ako intelektuálneho, výskumného a fyzického priestoru je praktickou realizáciou myšlienky interdisciplinarity, ku ktorej vedec inklinoval a aj ju zažil, keď robil diplomovú prácu u svojho profesora. Pomocou hlbšej analýzy rozhovoru by sa dalo doložiť tvrdenie, že práve táto „žitá“, praktizovaná a zároveň reflektovaná interdisciplinarita, toto pohybovanie sa „medzi“ a súčasne „nad“ umožňuje respondentovi formulovať mnoho výstižných postrehov o fungovaní vedy, o úlohách epistemickej komunity, o vedeckých projektoch a financovaní vedy, a to všetko z pozície, čo v súčasnosti znamená byť výskumníkom a súčasne vysokoškolským profesorom. Svoju pozicionalitu väčšinou jasne vymedzuje, niekedy uvedie aj vlastnú skúsenosť; nezostáva však len pri nej, ale formuluje všeobecnejšie podmienky fungovania vedeckého výskumu, jeho limity a bariéry, ako aj možnosti ďalšieho napredovania.

Istý druh podpory sa mu dostáva prostredníctvom prihlásenia sa sa k tradícii špičkovej výskumnej skupiny (k bratislavským kvásinkárom, resp. k bratislavskej bioenergetickej škole), hoci, ako sám poznamenáva, „nie je také jednoduché, obnoviť túto tradíciu, ktorá bola porušená. Vedecká komunita, to podhubie vedecké, je veľmi zdevastované po tých štyridsiatich rokoch“ (tamže).

Na hypotetickú otázku, či ženy uvažujú inak, prichádza s odpoveďou siahajúcou až k inakosti každého individua. (K tejto otázke pozri bližšie stat' M. Szapuovej v tejto publikácii, s. 216 - 228.) „Každý z nás vidí veci inak.“ V ďalších odpovediach na otázky o rozdielnosti rodov sa bráni akémukoľvek zovšeobecňovaniu. „Či existuje nejaký špecifický typ ženského myslenia vo vede, to neviem povedať. (...) Každopádne existujú ženy, ktoré sú vysoko kompetentné a aj kognitívne, aj manažérske, aj akokoľvek úspešné.“ To povie po tom, čo siahol k vlastnej skúsenosti, ktorá nahráva uvedenejmu tvrdeniu. „Každopádne poznám mnoho veľmi prestížnych vedkýň, ktoré sú veľmi úspešné v tom, čo robia, a bez akýchkoľvek problémov sa zaradia do komunity vedeckej a sú akceptované, nemajú proste žiaden problém, že by boli diskriminované preto, že sú ženy alebo nejako zvýhodňované práve preto, že sú ženy, to je zase ten druhý aspekt.“ (Tamže.)

Svoju argumentáciu zakladá na akceptovaní individuálnosti. A to aj v prípade zloženia výskumných tímov. „Každopádne si myslím, že je dôležité, aby tam boli, každý z tých ľudí bol ako individuálna osobnosť a bez ohľadu na to pohlavie. A rôzni ľudia môžu mať rôzne názory, takže z môjho pohľadu je dôležité, aby tam boli ľudia s rôznymi názormi.“

Brilantne odpovedá na otázku, čo znamená byť vedcom/vedkyňou. „Je to niečo, že vás platia za to, aby ste sa mohli hrať.“ (Tamže.) Veda je hrou, lebo vedecká práca má dôležitý rozmer osobnej slobody.

Problém komplementarity časových štruktúr

V rozhovoroch v rôznych súvislostiach zaznievala myšlienka o potrebe zosúladiť pracovný a osobný čas. Vo všeobecnosti sa vnímala ako zásadná a centrálna pre úspešný kariérny rast. Individuálne a inštitucionálne podmienky manažovania času, resp. práce s časom, v období, keď dochádza k zrýchľovaniu všetkých aspektov každodenného života, sa stávajú doslova strategickou záležitosťou, ktorá začína otázkou, ako šetriť čas. Akonáhle sa však osobný, resp. privátny čas spájal s rodinou a domácnosťou, stal sa predovšetkým problémom žien vedkýň. Prijímal sa názor, že ťažkosti a konflikty s časovým zladením sa v tomto prípade dotýkajú hlavne žien a neraz sa tento „fakt“ dokumentoval a podporil príkladom z osobnej skúsenosti.

Spoločným znakom pre predstaviteľov oboch vedeckých disciplín bola značná časová uvoľnenosť („veľká difundácia“) hranice medzi sférou zamestnania a privátom. Časové hranice medzi pracovným a súkromným životom si „nadizajnovávajú“ predovšetkým sami a nie striktné inštitúcia, pretože, podľa názoru viacerých, platí, že väčšinou človek, ktorý chce niečo dosiahnuť, pracuje oveľa viac, ako je predpísaných osem hodín. Presah do pracovného života z privátneho, konkrétne, práca v laboratóriu aj vo „voľnom“ čase výskumníka a výskumníčky sa zdôvodňuje rôzne, napr. biologické experimentálne vedy sú mnohokrát dlhodobé a často limitované modelovým organizmom. Z tejto „fakticity“ vplynula dobrá rada a poučenie: „Ľudia, ktorí sa dajú na experimentálnu výskumnú prácu, si musia byť vedomí, že potrebujú na to omnoho viac času, ako keby študovali nejakú spoločenskú vedu“ (P, rozhovor), povedala jedna výskumníčka. Niekedy sa k tomu pridávalo všeobecné